

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ТЬЮТОРСТВА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті розглянута історія виникнення і розвиток тьюторської системи у Великій Британії, починаючи з 13ст., на прикладі розробки теорії і практики впровадження тьюторства в Оксфорді і Кембриджі.

Ключові слова: тьюторська система, тьюторство, тьютор, реформи в університетській освіті.

В статті рассмотрена история возникновения и развитие тьюторской системы, начиная с 13 ст., на примере разработки теории и практики внедрения тьюторства в Оксфорде и Кембридже.

Ключевые слова: тьюторская система, тьюторство, тьютор, реформы в университетском образовании.

The history of the origin and development of the tutorial system in Great Britain beginning from the 13th century by example of the development of the theory and practice of the tutorship in Oxford and Cambridge has been scrutinized in the article.

Keywords: tutorial system, tutorship, tutor, reforms in the University education.

Постановка проблеми. Докорінні зміни, які відбуваються в нашій країні протягом останніх років, вимагають реформуванні системи освіти в усіх її ланках. Це стосується передусім вищої освіти, оскільки саме вона покликана забезпечити суспільство висококваліфікованими спеціалістами в різних галузях.

Вища освіта України має сприяти забезпеченню участі держави у формуванні західноєвропейського освітнього простору, розширенню співробітництва з іншими державами в галузі освіти.

Справжній науковий і практичний інтерес являє вивчення структури та змісту вищої освіти Великої Британії з метою творчого використання у ВНЗ України.

Актуальність проблеми зумовила проведення дослідження на тему «Система тьюторства у вищій школі Великої Британії та США».

Аналіз актуальних досліджень. Як показало вивчення наукової літератури, лише в деяких працях, присвячених теорії і практиці вищої освіти Великої Британії та США, є розробки окремих аспектів щодо організації тьюторської діяльності в цих країнах.

Різні аспекти британської й американської моделей вищої школи проаналізовано в працях А. Барбариги, Н. Федорової, Т. Георгієвої, В. Єлманової, І. Марцинковського, Л. Супрунової та А. Іванової, Л. Філипової, Н. Нікандрова та інш.

Проблемі вивчення історії виникнення тьюторської системи в Оксфорді та Кембриджі й університетським реформам у галузі навчання, пов'язаним з цією системою, у працях вітчизняних науковців приділяється незначна увага, і тому нами був проведений аналіз досягнень британських та американських учених.

Мета статті – проаналізувати генезу розвитку системи тьюторства в Оксфорді та Кембриджі після освітніх реформ в британських університетах.

Виклад основного матеріалу. Тьюторська система виникла в Англії в Середні віки одночасно з виникненням Оксфорда й Кембриджа. Тьютори обирались лише з-поміж дійсних членів коледжу – феллоу (Fellow). Щодо вибору у дійсні члени коледжу в Середні віки типовою може бути модель, закріплена в 1264 році у Мертонському коледжі (Оксфорд). За цією моделлю дійсний член коледжу обирався з-поміж кандидатів, що мали науковий ступінь. Вибори майже ніколи не були відкритими, і на їх результати дуже часто впливали такі фактори, як належність до певних епархій і релігійних орденів, мешкання у певних графствах, родинні зв'язки з меценатами коледжу. Один раз обраний, дійсний член коледжу продовжував отримувати відповідну плату й користувався привілеями, доки він не одружувався, не отримував кращу посаду чи не вмирав.

Тісний зв'язок англійських університетів із політичними й соціальними структурами, релігійна нетерпимість, незацікавленість і формалізм у виконанні своїх обов'язків тьюторів призвели з роками до зниження інтелектуального рівня університетів а, отже, до кризи в системі вищої освіти.

Такий стан справ не залишив байдужими найвідоміших мислителів Англії 18 ст., багато з яких стали відвертими критиками Оксфорда і Кембриджа, включаючи випускників Оксфорда Едварда Гіббона та Адама Смітта. Гіббон висловив готовність із радістю відректися *alma mater* і назвав роки, проведені в коледжі Магдалени, «найдаремніши-

ми у своєму житті». Смітт зазначав, «що інтелектуальне нездужання» коледжів є наслідком прикритого нехтування своїх обов'язків тьюторами: «Якщо викладачі дуже поблажливі один до одного, то кожний, хто погоджується, що його колега може нехтувати своїми обов'язками, вважає, що і йому дозволяється теж саме» [7].

У 1840-х роках викладачі Оксфорда, головним чином тьютори, приєдналися до тих, хто критикував університетську освіту й вимагав відповідних реформ. Таким чином, у дев'яності роки 19 ст. в університетській освіті Англії була проведена реформа, яка наголошувала на необхідності розширити навчальні плани, впровадити письмові іспити, удосконалити університетське викладання.

Реформи в Оксфорді і Кембриджі відрізнялися часом проведення і дещо змістом, але наприкінці 19 ст. структура і програми обох університетів були дуже подібними.

Необхідність складання екзаменів і збільшення кількості предметів, за якими було необхідно складати екзамен, висунули нові вимоги щодо розвитку викладання і таким чином стимулювали спроби реформувати систему тьюторства. Прикріплення до викладача-консультанта, що допоможе підготуватися до іспиту, стало необхідним для кожного студента. Основною перешкодою впровадження посади консультанта стала система виборів у дійсні члени коледжу, прийнята у Середньовіччя. Як зазначав сер Вільям Гамільтон, «основною метою цієї системи не було навчання, і, як результат, кваліфікація дійсних членів коледжу не відповідає кваліфікації викладача-консультанта» [5]. Крім того, заборона одруженим викладачам обіймати посади дійсних членів коледжу також не сприяла розвиткові освітніх реформ.

Значний крок у напрямі реформ був зроблений в Оріельському коледжі (Оксфорд), де з 1821 року професорсько-викладацькі посади можна було отримати лише за умови участі у відкритому академічному конкурсі. Але реформи здійснювалися дуже повільно. У 1850 році лише 22 з 500 посад в Оксфорді обіймали викладачі, що брали участь у відкритому конкурсі. Реконструкція такої системи значною мірою відбулась у 1877 році, коли Королівська дослідницька комісія впровадила новий статут. Відповідно до цього документа, скасовувались довічні посади дійсних членів коледжу, натомість стало можливим призначати тьюторів, головним обов'язком яких була консультація студентів.

Реформи в галузі навчання, розпочаті в Оксфорді ще у 20-ті роки 19 ст., стали поширюватись у Кембриджі лише в 1860-х роках і мали

більш радикальний характер. Це пов'язано з тим, що тьютори Кембриджа до того взагалі не навчали студентів, а формально виконували обов'язки «моральних наставників». Таким чином, студенти повинні були шукати приватних учителів.

У 1860-ті роки ситуація змінилась: почала народжуватись нова генерація тьюторів, яку відрізняв професійний підхід до навчання студентів і переконання, що навчання допомагає розвивати характер. Поява таких викладачів означала, що студентам тепер не було необхідності наймати приватних учителів для підготовки до екзаменів, адже тепер вони мали можливість отримувати необхідні індивідуальні консультації у своїх коледжах.

Велику роль у формуванні нової генерації тьюторів відіграли так звані «публік скулз» (public schools). На противагу клерикальним викладачам у передреформному Оксфорді, більшість із яких, на думку студентів, були пихатими, педантними й байдужими до своїх обов'язків, випускники «публік скулз», починаючи з 1820-х років, принесли в Оксфорд і Кембридж своє бачення стосунків викладачів і студентів – викладач повинен бути порадиником, «моральним наставником», талановитим ученим і педагогом [6].

Вплив реформ на розвиток вищої освіти можна проаналізувати на прикладі коледжу Белліол (Оксфорд). Белліол, один із найстаріших Оксфордських коледжів, був порівняно невеликим і небагатим. Але вже з середини 19 ст. цей коледж став одним з найпрестижніших навчальних закладів Вікторіанської епохи. Провідну роль в цьому відіграли реформи в галузі вищої освіти, а головним чином – зміна ролі тьютора в університеті.

Два ректори коледжу Белліол, Ричард Дженкінс та Бенджамін Джоует, брали активну участь у роботі Королівської комісії і впроваджували провідні ідеї реформ у 50-х - 70-х роках 19 ст. Під керівництвом Дженкінса (1819-1854) Белліол став відкритим для викладачів, які не належали до релігійних орденів. Крім того, він створив «тьюторський корпус», головною метою якого стала кваліфікована підготовка студентів до іспитів, надання їм необхідної допомоги в організації навчального процесу. Бенджамін Джоует працював у Белліолі з 1838 року, у 1842 році став тьютором, а з 1870 до 1893 працював ректором коледжу. Він продовжив реформи, розпочаті його попередником. Джоует уважав, що основний акцент у вищій школі необхідно робити на самоосвіту, а роль

тьютора, таким чином, зводиться до допомоги студентам здобувати знання, навчання їх мислити самостійно [3].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, проаналізувавши генезу розвитку системи тьюторства в Оксфорді та Кембриджі, можна зробити такі висновки щодо змін сфери діяльності тьюторів. Так, наприкінці 16 ст. тьютор стає центральною фігурою в університетській освіті й відповідає головним чином за виховання студентів. У 17ст. велике значення починають набувати освітні функції. Реформи, проведені в університетській освіті Англії у 19 ст., значно вплинули на роль тьютора, в обов'язки якого тепер входили консультація і підготовка студентів до іспитів, надання їм необхідної допомоги в організації навчального процесу, нагляд за навчанням і побутом прикріплених до нього студентів. Тьютор тримав у полі зору формування особистості студента як спеціаліста.

Вивчення змісту, форм роботи тьютора у британських університетах дозволяє адаптувати позитивний досвід організації тьюторської діяльності у закладах освіти України. Саме ці питання мають бути перспективними у подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aydelotte, Frank. Oxford Stamp and Other Essays: Articles from the Educational Creed of an American Oxonian. – New York: Oxford University Press, 1917 – P.5-6.
2. Corbin, John. American at Oxford. – Boston: Houghton – Mifflin. 1902. – P. 302.
3. Davis, H. W. Carless. A History of Balliol College. – Oxford: F. E. Robinson and Co., 1963. – P.189-200.
4. Duke, Alex. Importing Oxbridge: English residential colleges and American universities. – New Haven; London: Yale Univ. Press, 1996. – P. 119-175.
5. Hamilton, Sir William. Universities of England – Oxford // Edinburg Review 53, June 1831. – P.395.
6. Rothblatt, Sheldon. The Revolution of the Dons: Cambridge and Society in Victorian England. – New York: Basic Books, 1968. – P.193.
7. Smith, Adam. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – New York: Modern Library, 1937. – P. 250-251.